# EnviRights

## Képzési modul

## Európai jogi keretrendszer a környezetvédelmi aktivizmusról

*D3.1 - EU jogi modul*

Co-funded by the European Union

*Az Európai Unió társfinanszírozásával a CERV-2024-CHAR-LITI-CIVIC Program keretében (projektszám: 101214893 - EnviRights). A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) nézeteit tükrözik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA), mint támogató hatóság álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé értük.*

# TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS ....4
A modul céljai ....4
Az útmutató használata....4
1. BEVEZETÉS ....6
2. AZ EU JOGI KERETÉNEK ALAPJAI ....7
2.1 Az EU elsődleges joga ....7
2.2 EU másodlagos jog ....8
2.3 Hogyan működik az uniós jog a gyakorlatban? ....9
3. EMBERI JOGI KERET A KÖRNYEZETVÉDŐK VÉDELMÉBEN ....10
3.1 Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) ....10
3.2 Az Európai Unió Alapjogi Chartája ....11
3.3 EJEB és az EU Chartája, mint kiegészítő rendszerek ....11
4. A KÖRNYEZETVÉDŐK SZÁMÁRA LEGFONTOSABB JOGOK A CHARTÁBAN....12
4.1 11. cikk – A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága ....12
4.2 12. cikk – A békés gyülekezés és egyesülés szabadsága....12
4.3 Válogatott esetjog ....13
5. AZ AARHUS-I EGYEZMÉNY ÉS A KÖRNYEZETI DEMOKRÁCIA....14
5.1 Bevezetés az Aarhusi Egyezménybe ....14
5.2 A környezetvédelmi jogvédők védelme az Aarhusi Egyezmény alapján....15
5.3 Az Aarhusi Egyezmény három pillére....15
5.4 Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága (ACCC)....16
5.4.1 Az ACCC esetjogával kapcsolatos joggyakorlat....16
6. SLAPP ügyek Európában ....18
6.1 A SLAPP ügyek hatása a környezetvédőkre és a civil közösségre....18
6.2 Az EU anti-SLAPP irányelve ....19
6.3 Hasznos források és részvételi eszközök....20
7. ELÉRHETŐ ESZKÖZÖK ÉS ERŐFORRÁSOK....20
7.1 Hasznos források és támogatási mechanizmusok....20
7.2 Az EnviRights Platform ....21

# BEVEZETÉS

Ez a jogi útmutató az EnviRights projekt keretében kidolgozott erőforrásbővítési program része, amelyet az *Európai Unió Polgárok, Egyenlőség, Jogok és Értékek (CERV)* programja finanszíroz.

Az EnviRights francia, német, görög, magyar és olasz partnerszervezeteket tömörít azzal a közös céllal, hogy megerősítsék a környezetvédelmi aktivisták védelmét és előmozdítsák az Európai Unió Alapjogi Chartájának hatékony végrehajtását, különös tekintettel a véleménynyilvánítás szabadságához és a békés gyülekezés szabadságához való jogra (11. és 12. cikk).

A környezetvédelmi aktivizmus alapvető szerepet játszik a környezetvédelem, a demokratikus részvétel és a nyilvános elszámoltathatóság előmozdításában. Az európai környezetvédők azonban egyre inkább olyan kihívásokkal szembesülnek, mint a civil tér korlátozása, a kriminalizáció, a stratégiai perek, a megfélemlítés és az alapvető jogaik gyakorlásába való beavatkozás egyéb formái.

A környezetvédelmi aktivizmust védő jogi keretrendszer megértése ezért elengedhetetlen lépés e jogok hatékony gyakorlása felé. Ez a modul bevezető áttekintést nyújt a környezetvédőkre vonatkozó európai jogi keretrendszerről, elmagyarázza, hogyan védik az alapvető jogokat az Európai Unión belül, és hogyan egészítik ki ezt a védelmet a nemzetközi jogi eszközök.

A modul elsősorban az Európa-szerte tevékenykedő környezetvédelmi aktivistáknak, környezetvédelmi, emberi jogi jogvédőknek, civil szervezeteknek és közösségi csoportoknak szól. Hasznos lehet ugyanakkor a hatóságok, a jogászok, a kutatók és bárki számára, akit érdekel a környezeti részvétel és a polgári szerepvállalás jogi alapjainak megértése.

## A modul céljai

A jogi modul befejezését követően a résztvevők képesek lesznek:

- ➔ megérteni a környezetvédelmi aktivizmusra vonatkozó európai jogi keretrendszer szerkezetét;
- ➔ különbséget tenni az EU elsődleges joga és másodlagos joga között, és megérteni, hogy ezek hogyan hatnak egymásra a nemzeti jogrendszerekkel;
- ➔ azonosítani a környezetvédőket védő főbb jogi eszközöket, beleértve az Európai Unió Alapjogi Chartáját, az Emberi Jogok Európai Egyezményét és az Aarhusi Egyezményt;
- ➔ megérteni az Európai Unió Alapjogi Chartája 11. és 12. cikkének hatályát és gyakorlati relevanciáját a környezetvédelmi aktivizmus szempontjából;
- ➔ átlátni, hogy a bíróságok hogyan értelmezték ezeket a jogokat a bemutatott esetjogon keresztül;
- ➔ megérteni a környezetvédők jogainak megsértése esetén rendelkezésre álló főbb jogorvoslati lehetőségeket;
- ➔ a megbízható jogi források azonosítására a további tanuláshoz és a gyakorlati alkalmazáshoz.

## Az útmutató használata

Ez a modul tematikus részekre tagolódik, amelyek lépésről lépésre haladva bemutatják a környezetvédelmi aktivizmust védő jogi keretet Európában.

Az útmutató a környezetvédelmi aktivizmus, mint a demokratikus részvétel egyik formájának áttekintésével kezdődik, bemutatja az európai jogrendszer felépítését is, beleértve az uniós jog és a nemzeti jogrendszerek közötti kapcsolatot. A következő fejezetek ismertetik a védelem főbb forrásait, beleértve az EU elsődleges jogát, az EU másodlagos jogát, az Emberi Jogok Európai Egyezményét, az EU Alapjogi Chartáját és az Aarhusi Egyezményt.

Különös figyelmet kap az Európai Unió Alapjogi Chartájának 11. és 12. cikke, amelyek a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint a békés gyülekezés és egyesülés szabadságát védik, mivel ezek a jogok központi szerepet játszanak az EnviRights projektben. A modul az Európai Unió Bíróságának (EUB) esetjogából válogatott példákat is tartalmaz, amelyek bemutatják, hogyan értelmezték és alkalmazták ezeket a jogokat a gyakorlatban, valamint áttekintést nyújt a környezetvédők számára rendelkezésre álló főbb jogorvoslati lehetőségekről.

Minden rész magyarázó szöveget ötvöz gyakorlati példákkal, a vonatkozó jogi eszközökre és bírósági határozatokra való hivatkozásokkal, valamint további forrásokkal azoknak a résztvevőknek, akik mélyebben szeretnének megismerkedni az egyes témákkal.

# 1. BEVEZETÉS

A környezetvédelmi aktivizmus a környezet védelme, a fenntarthatóság előmozdítása és a környezetvédelmi döntéshozatal befolyásolása érdekében tett kollektív és egyéni cselekvésekre utal. Számos különböző formát ölthet, a figyelemfelkeltő kampányoktól, az érdekképviselettől kezdve a nyilvános konzultációkon, tüntetéseken, petíciókon, klímapereken és az erőszakmentes kollektív fellépés egyéb formáin történő részvételig. A környezetvédelmi aktivizmus magában foglalhatja a békés polgári engedetlenséget is, amelyet a *békés környezetvédelmi tüntetésekhez és a polgári engedetlenséghez való jogról szóló 2025-ös irányelvek*[1] szerint a közérdekű ügyek előmozdítása érdekében elkövetett szándékos és nyilvános, erőszakmentes törvénysértés jellemez.

A nyilvánosság részvétele a környezetvédelmi döntéshozatalban nemcsak a demokrácia alapvető eleme, hanem Európában elismert jogosultság is. Ezt az elvet az Aarhusi Egyezmény[2] szilárdan rögzítette, deklarálja, hogy az információhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvétele és az igazságszolgáltatáshoz való jog a hatékony környezetvédelmi kormányzás alapvető elemei. Manapság a részvételt egyre inkább nemcsak a demokratikus elszámoltathatóság kérdéseként, hanem a fenntartható fejlődés elérésének gyakorlati követelményeként is elismerik.

Az Európai Unión belül a környezetvédelmi aktivizmus a demokratikus részvétel legitim kifejeződéseként védett. Azokat a jogokat, amelyek lehetővé teszik az emberek számára a környezetvédelem melletti kiállást, mint például a szólásszabadság, a békés gyülekezés és egyesülés szabadsága, valamint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, európai és nemzetközi jogi eszközök kombinációja védi. Ezek közé tartozik az EU Alapjogi Chartája, az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), az Aarhusi Egyezmény, és újabban azok a jogszabályok, amelyek célja az egyének védelme a „közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekkel” (SLAPP: Strategic Lawsuits Against Public Participation) szemben.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete *a környezetvédelmi emberi jogi jogvédőket* úgy határozza meg, mint „akik személyes vagy szakmai minőségükben és békés módon arra törekszenek, hogy megvédjék és előmozdítsák a környezettel kapcsolatos emberi jogokat, beleértve a vizet, a levegőt, a földet, a növény- és állatvilágot.” [3] Annak ellenére, hogy szerepüket egyre inkább elismerik, a környezetvédők továbbra is jelentős kihívásokkal néznek szembe világszerte. Az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (UNEP) szerint gyakran ki vannak téve megfélemlítésnek, zaklatásnak, kriminalizációnak és erőszaknak környezetvédelmi tevékenységük miatt.[4]

Az Európa Tanács emberi jogi biztosa azt is hangsúlyozta, hogy a szólásszabadság és a békés gyülekezés szabadsága a demokratikus társadalmak sarokkövei, és elengedhetetlenek a

[1] Európa Tanács, *Iránymutatások a békés környezetvédelmi tüntetéshez és a polgári engedetlenséghez való jogról*, 2025.
[2] Az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottsága (ENSZ-EGB), *Egyezmény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosság döntéshozatalban való részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról (Aarhusi Egyezmény)*, 1998.
[3] Egyesült Nemzetek Szervezete, *Az emberi jogi jogvédők helyzete*; Az ENSZ különleges jelentéstevőjének jelentése az emberi jogi jogvédők helyzetéről, 2016, 4. o.
[4] Az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (UNEP), *Környezetvédelmi jogállamiság: Első globális jelentés,* 2019.

környezetvédelmi aktivizmus lehetővé tételéhez.[5] A békés tiltakozás, beleértve a mindennapi életet átmenetileg megzavaró tüntetéseket is, továbbra is védett az emberi jogi törvények értelmében, feltéve, hogy nem jár erőszakkal, és nem is buzdít arra. A biztos ugyanakkor számos aggodalmat fogalmazott meg a békés környezetvédelmi tüntetések egyre növekvő kriminalizációja és megbélyegzése miatt Európa-szerte, ami eltántoríthatja az egyéneket alapvető jogaik gyakorlásától.

Ezt figyelembe véve egyre fontosabbá válik a környezetvédelmi aktivizmust védő jogi keretrendszer megértése. A következő fejezetek bemutatják a környezetvédők jogait védő főbb európai jogi eszközöket, és elmagyarázzák, hogyan működnek ezek a jogok a gyakorlatban.

# 2. AZ EU JOGI KERETÉNEK ALAPJAI

Az Európai Unión belül a környezetvédők védelme különböző jogi eszközökön alapul, beleértve az uniós jogot, a nemzetközi emberi jogi normákat és a környezetvédelmi megállapodásokat.

Ahhoz, hogy megértsük, hogyan működnek ezek a védelmi mechanizmusok, először is fontos megérteni az Európai Unió jogrendszerének felépítését, valamint az elsődleges jog és a másodlagos jog közötti kapcsolatot. Az uniós jog a jogforrások hierarchiáján alapul. Az elsődleges jog meghatározza az Európai Unió alapelveit, értékeit és hatásköreit, míg a másodlagos jog ezeket az elveket konkrét szabályokká és mechanizmusokká alakítja, amelyek meghatározott szakpolitikai területeken alkalmazhatók.[6]

## 2.1 Az EU elsődleges joga

Az EU elsődleges joga az Európai Unió alapvető jogi keretére utal, amelyet főként az uniós szerződések és az Európai Unió Alapjogi Chartája határoz meg.

Az EU elsődleges jogának fő forrásai a következők:

- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ);[7]
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ);[8]
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája.[9]

A Szerződések meghatározzák az Európai Unió célkitűzéseit, az uniós intézmények hatásköreit, valamint az EU és a tagállamok közötti kapcsolatot. A hatáskör-átruházás elve szerint az EU csak azokon a területeken járhat el, ahol a tagállamok a Szerződésekben hatásköröket ruháztak rá[10].

[5] https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/crackdowns-on-peaceful-environmental-protests-should-stop-and-give-way-to-more-social-dialogue
[6] https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_hu
[7] Európai Unió, *Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ)*.
[8] Európai Unió, *Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)*.
[9] Európai Unió, *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*.
[10] https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_hu

Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) meghatározza az Unió alapvető értékeit, beleértve a demokráciát, a jogállamiságot és az alapvető jogok tiszteletben tartását. Elismeri továbbá a polgárok demokratikus életben való részvételének fontosságát. Az EUSZ 10. és 11. cikke kiemeli a képviseleti demokrácia, valamint az uniós intézmények, a polgárok és a civil társadalom közötti párbeszéd elveit[11].

A környezetvédelem az Európai Unió alapvető célkitűzéseként is elismert. Az EUSZ 3. cikke kimondja, hogy az EU a fenntartható fejlődésre, valamint a környezet minőségének magas szintű védelmére és javítására törekszik.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) biztosítja az uniós környezetvédelmi fellépés jogalapját. A környezetpolitika az EU és a tagállamok megosztott hatáskörébe tartozik. Az EUMSZ 11. és 191–193. cikkei értelmében az uniós környezetvédelmi politika a következő kulcsfontosságú elveken alapul:

- az elővigyázatosság elve;
- a megelőzés elve;
- a szennyezés forrásánál történő elhárítás elve és
- a „szennyező fizet” elv.[12]

## 2.2 EU másodlagos jog

Az EU másodlagos jog az elsődleges jogban meghatározott elvek és hatáskörök alapján az uniós intézmények által elfogadott jogi aktusokból áll.

A másodlagos jogi aktusok főbb típusai a következők:

- *rendeletek*, amelyek közvetlenül alkalmazandók és kötelező érvényűek minden tagállamban;
- *irányelvek*, amelyek meghatározzák az elérendő célokat, miközben lehetővé teszik a tagállamok számára, hogy megválasszák azok végrehajtásának módját;
- *határozatok*, amelyek kötelező érvényűek azokra nézve, akik a címezettjei;
- *ajánlások* és *vélemények*, amelyek nem kötelező érvényűek.

A környezetvédelem területén a másodlagos jogalkotás gyakorlati alkalmazást biztosít az uniós elsődleges jogban lefektetett elveknek. Olyan mechanizmusokat hoz létre, amelyek lehetővé teszik a polgárok, szervezetek és hatóságok számára az információkhoz való hozzáférést, a döntéshozatalban való részvételt és a környezetvédelem monitorozását.[13]

A következő uniós jogi eszközök különösen relevánsak a környezetvédők számára:

2003/4/EK irányelv – A környezeti információkhoz való hozzáférés[14]

Ez az irányelv garantálja a nyilvánosság azon jogát, hogy hozzáférjen a hatóságok birtokában

[11] Az Európai Unió Hivatalos Lapja, *Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata*, 2012.
[12] Európai Parlament, *Környezetpolitika: általános elvek és szakpolitikai keretek*, 2026. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/71/okoljska-politika-splosna-nacela-in-osnovni-okvir
[13] https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_hu
[14] https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/4/oj/eng

lévő környezeti információkhoz. Az információkhoz való hozzáférés alapvető feltétele az érdemi környezetvédelmi részvételnek, mivel lehetővé teszi a polgárok és a szervezetek számára, hogy nyomon kövessék a döntéseket, részt vegyenek a nyilvános vitákban és elszámoltathassák a hatóságokat.

2011/92/EU irányelv – Környezeti hatásvizsgálat (KHV)[15]

A KHV-irányelv előírja a nyilvánosság részvételét a jelentős környezeti hatással járó projektekkel kapcsolatos döntésekben. Biztosítja, hogy a polgárok és a szervezetek beleszólhassanak a környezeti döntések meghozatalába.

2010/75/EU irányelv – Ipari kibocsátásokról szóló irányelv[16]

Ez az irányelv szabályokat állapít meg az ipari szennyezés megelőzésére és ellenőrzésére. Átláthatósági követelmények, ellenőrzési kötelezettségek és nyilvános részvételi eljárások révén lehetővé teszi a civil társadalom számára az ipari tevékenységek ellenőrzését.

1367/2006/EK rendelet – Aarhusi rendelet[17]

Az Aarhusi Rendelet az Aarhusi Egyezmény alapelveit alkalmazza az uniós intézményekre. Mechanizmusokat biztosít a környezeti információkhoz való hozzáféréshez, a környezeti döntéshozatalban való részvételhez, valamint bizonyos közigazgatási jogi aktusok felülvizsgálatához az uniós szervek által.

**További vonatkozó uniós környezetvédelmi jogszabályok**

A környezetvédelemhez és a nyilvánosság részvételéhez hozzájáruló egyéb jogi eszközök a következők:

- ➔ 2003/35/EK irányelv – a nyilvánosság részvétele a környezetvédelmi tervekben és programokban;
- ➔ 2001/42/EK irányelv – tervek és programok környezeti vizsgálata;
- ➔ 2008/50/EK irányelv – a környezeti levegő minősége;
- ➔ 2000/60/EK irányelv – Víz Keretirányelv;
- ➔ 92/43/EGK irányelv – Élőhelyvédelmi irányelv;
- ➔ 2007/2/EK irányelv – INSPIRE irányelv;
- ➔ 2024/1203/EU irányelv – a környezet büntetőjogi védelme.

## 2.3 Hogyan működik az uniós jog a gyakorlatban?

Az uniós jog egy többszintű védelmi rendszeren keresztül lép kölcsönhatásba a nemzeti jogrendszerekkel.

[15] https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj/eng
[16] https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj/eng
[17] https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj/eng

A gyakorlatban:

> Uniós jog → Nemzeti végrehajtás → Nemzeti hatóságok és bíróságok → Az Európai Unió Bírósága (adott esetben)

Az uniós jogszabályokat általában a tagállamok hajtják végre és alkalmazzák. A nemzeti bíróságok kulcsszerepet játszanak az uniós jog betartásának biztosításában, és útmutatást kérhetnek az Európai Unió Bíróságától (EUB), ha kérdések merülnek fel az uniós szabályok értelmezésével kapcsolatban.

A környezetvédők számára ez azt jelenti, hogy az uniós szinten megállapított jogokat és védelmi mechanizmusokat gyakran nemzeti eljárásokon és jogrendszereken keresztül kell érvényesíteni.

# 3. EMBERI JOGI KERET A KÖRNYEZETVÉDŐK VÉDELMÉBEN

## 3.1 Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE)

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) az egyik legfontosabb emberi jogi eszköz, amely Európa-szerte védi az egyéneket. Bár nem ismeri el kifejezetten az egészséges környezethez való jogot, az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a környezeti károk és az éghajlattal kapcsolatos kérdések kezelése érdekében progresszíven értelmezett számos egyezményben foglalt jogot.[18]

A Bíróság esetjogában elismerte, hogy a súlyos környezetkárosodás sértheti az olyan alapvető jogokat, mint az élethez való jog, a magán- és családi élet tiszteletben tartása, a véleménynyilvánítás szabadsága és a békés gyülekezés szabadsága. Az Egyezmény ezért fontos jogi keretet biztosít a környezetvédők védelméhez és annak biztosításához, hogy az államok eleget tegyenek e jogok védelmére vonatkozó pozitív kötelezettségeiknek.

Az évek során az EJEB több száz környezetvédelmi ügyet vizsgált meg szennyezéssel, ipari tevékenységekkel, környezeti kockázatokkal, információhoz való hozzáféréssel, igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel és újabban az éghajlatváltozással kapcsolatban.[19]

Két példa illusztrálja ezt a fejlődő megközelítést:

- KlimaSeniorinnen Schweiz és mások kontra Svájc (2024) ügyben a Bíróság megállapította,[20] hogy Svájc nem tett megfelelő intézkedéseket az éghajlatváltozás kezelése érdekében, megsértve ezzel a 8. cikket (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog).

[18] Európa Tanács, *Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről*, 1950.
[19] https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/human-rights-and-the-environment
[20] EJEB, *KlimaSeniorinnen Schweiz és társai kontra Svájc*, Nagykamara, 2024. április 9.

- A.A. és mások kontra Olaszország (2022) ügyben,[21] amely a tarantói ILVA acélgyár által okozott szennyezéssel foglalkozott, a Bíróság megállapította a 8. és 13. cikk megsértését, mivel a hatóságok nem védték meg megfelelően a lakosokat a környezeti károktól, és nem biztosítottak hatékony jogorvoslatot.

Ezek az ítéletek azt mutatják, hogy a környezetvédelem egyre inkább a meglévő emberi jogi garanciák hatálya alá tartozik, még akkor is, ha az Egyezményben nincs kifejezett környezetvédelemi jog.

## 3.2 Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Unión belül az alapvető jogokat az Európai Unió Alapjogi Chartája védi, amely ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint az uniós szerződések.[22]

Az EJEE-vel ellentétben a Charta kifejezett hivatkozást tartalmaz a környezetvédelemre. A 37. cikk kimondja, hogy a környezetvédelem magas szintjét és a környezet minőségének javítását be kell építeni az uniós politikákba tükrözve az Unió fenntartható fejlődés iránti elkötelezettségét.[23]

Bár a 37. cikk inkább irányadó elvként, mint egyedileg érvényesíthető jogként van megfogalmazva, megerősíti az uniós jogszabályok alapjául szolgáló környezetvédelmi célkitűzéseket, és támogatja a Chartában foglalt egyéb jogok értelmezését.

A Charta garantálja a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot (47. cikk), biztosítva, hogy azok a személyek, akiknek az uniós jogaik sérültek, bírói védelmet kérhessenek a nemzeti bíróságok, és adott esetben az Európai Unió Bírósága (EUB) előtt.[24]

A Charta csak akkor alkalmazandó, ha a tagállamok uniós jogot hajtanak végre vagy alkalmaznak, ami különösen relevánssá teszi az uniós jogszabályok által szabályozott környezetvédelmi ügyekben.

## 3.3 EJEB és az EU Chartája, mint kiegészítő rendszerek

Bár különböző jogrendszereken belül működnek, az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Unió Alapjogi Chartája kiegészítik egymást a környezetvédők jogainak védelmében.

Az EJEE az Európa Tanács 46 tagállamában alkalmazandó, és a strasbourgi **Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) értelmezi. Elsősorban az egyéneket védi a hagyományos emberi jogok, például az élethez való jog, a magánélethez való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezés szabadsága környezeti kihívások** fényében történő értelmezésével.

Az EU Alapjogi Chartája ezzel szemben csak az uniós jog hatályán belül alkalmazandó, és azt az **Európai Unió Bírósága (EUB) értelmezi** Luxemburgban. Az EUB gyakran az uniós

[21] EJEB, *A.A. és mások kontra Olaszország*, 2022. május 5.
[22] *Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata*, 2008., 6. cikk.
[23] Európai Unió, *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2000., 37. cikk. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU#d1e237-393-1
[24] Európai Unió, *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2000., 47. cikk. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU#d1e237-393-1

környezetvédelmi jogszabályokra és a Chartára támaszkodik, amikor a környezetvédelmi igazgatással, részvétellel és igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos ügyekben dönt.

A gyakorlatban a két rendszer erősíti egymást. Míg az EJEB az emberi jogok értelmezésén keresztül fejleszti a környezetvédelmet, az EUB az uniós jogszabályok és az Alapjogi Charta alkalmazásával erősíti ezeket a védelmeket. Együttesen egyre koherensebb keretet biztosítanak a környezeti jogok és a társadalmi részvétel védelméhez.

# 4. A KÖRNYEZETVÉDŐK SZÁMÁRA LEGFONTOSABB JOGOK A CHARTÁBAN

## 4.1 11. cikk – A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága

A Charta 11. cikke garantálja mindenkinek a jogát a véleményalkotáshoz, valamint az információk és eszmék megismeréséhez és közléséhez anélkül, hogy ebbe hatóságok beavatkozhatnának.[25] Védi továbbá a média szabadságát és sokszínűségét.

A környezetvédők számára ez a jog számos érdekvédelmi tevékenység jogalapját képezi, beleértve a közvélemény figyelmének felhívását, a tudományos bizonyítékok közlését, a nyilvános vitákban való részvételt, a kampányolást és a környezetvédelmi politikák vagy projektek bírálatát. Védi továbbá a környezeti információkhoz való hozzáférést, amely elengedhetetlen a környezeti döntéshozatalban való tájékozott részvételhez.

A szólásszabadság nem abszolút. Korlátozásokat csak akkor lehet bevezetni, ha azokat törvény írja elő, jogos célt szolgálnak, és egy demokratikus társadalomban szükségesek és arányosak.

## 4.2 12. cikk – A békés gyülekezés és egyesülés szabadsága

A 12. cikk deklarálja a békés gyülekezés és az egyesülés: környezetvédelmi vagy más célú szervezetek és civil társadalmi csoportok létrehozásának vagy azokhoz való csatlakozásnak a szabadságát.[26]

Ez a jog lehetővé teszi az egyének számára, hogy tüntetéseket, nyilvános kampányokat, békés tiltakozásokat és érdekképviseleti kezdeményezéseket szervezzenek, valamint, hogy együttműködjenek környezetvédelmi szervezeteken és közösségi mozgalmakon keresztül. Ezért ez a jog képezi a környezetvédelmi ügyekben való társadalmi részvétel egyik fő jogi alapját.

A szólásszabadsághoz hasonlóan ez a jog is csak törvényes, szükséges és arányos korlátozásoknak vethető alá. A békés tüntetések akkor is védelemben részesülnek, ha bizonyos mértékű zavart okoznak, feltéve, hogy nem járnak erőszakkal.

[25] Európai Unió, *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2000, 11. cikk. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU#d1e237-393-1

[26] Európai Unió, *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2000, 12. cikk. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=HU#d1e237-393-1

A 11. és 12. cikk együttesen alkotják az Európai Unión belüli környezetvédelmi aktivizmust támogató alapvető jogi garanciákat, és az EnviRights projekt középpontjában álló alapvető jogokat képviselik.

## 4.3 Válogatott esetjog

Az ebben a fejezetben tárgyalt jogokat az Európai Unió Bíróságának (EUB) és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) esetjoga lépésről lépésre értelmezte és erősítette. Bár ezek a bíróságok eltérő jogi keretek között működnek, ítéleteik hozzájárultak a véleménynyilvánítás és a békés gyülekezés szabadsága hatályának meghatározásához olyan kontextusokban, amelyek nagymértékben relevánsak a környezetvédelmi aktivizmus szempontjából.

Schmidberger kontra Ausztria (C-112/00, EUB)[27]

Ez a mérföldkőnek számító ügy egy civil társadalmi szervezetek által szervezett békés környezetvédelmi tüntetéssel kapcsolatos, amely ideiglenesen elzárta az Ausztria és Olaszország közötti Brenner-autópályát. Egy szállítmányozási vállalat azt állította, hogy Ausztria nem garantálta az áruk szabad mozgását az uniós jog értelmében.

A Bíróság kimondta, hogy Ausztria méltányos egyensúlyt teremtett a szabad mozgás gazdasági szabadsága és a tüntetők alapvető jogai között. Bár az ítéletet az Európai Unió Alapjogi Chartájának jogilag kötelező érvényűvé válása előtt hozták meg, ma már széles körben fontos precedensnek tekintik, amely illusztrálja a Charta 11. (A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága) és 12. (A gyülekezés és az egyesülés szabadsága) cikkében jelenleg rögzített jogok védelmét.

**Miért fontos ez?** Az eset megerősíti, hogy a békés nyilvános tiltakozás, még akkor is, ha átmeneti zavarokat okoz, a demokratikus társadalom részét képezi, és az uniós jog védelmet érdemel.

Frumkin kontra Oroszország (EJEB, 74568/12. számú kérelem)[28]

Az ügy egy békés tüntetőtábor feloszlatásával és az egyik szervező orosz hatóságok általi letartóztatásával foglalkozott. A kérelmező azzal érvelt, hogy a hatóságok jogellenesen beavatkoztak alapvető szabadságainak gyakorlásába.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy Oroszország megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményének 11. cikkét (Gyülekezés és egyesülés szabadsága). A Bíróság megerősítette a 11. és a 10. cikk (Véleménynyilvánítás szabadsága) közötti szoros kapcsolatot is, elismerve, hogy a nyilvános tüntetések alapvető eszközei annak, hogy az egyének véleményt nyilvánítsanak közérdekű kérdésekben.

**Miért fontos ez?** Az ítélet megerősíti, hogy a békés tüntetés erős védelmet élvez az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján, és hogy a hatóságok által elrendelt korlátozásoknak szükségeseknek, arányosaknak és indokoltnak kell lenniük.

[27] Schmidberger, C-112/00. sz., *Schmidberger Internationale Transporte und Planzüge kontra Ausztria*, 2003. június 12-i ítélet.
[28] *Frumkin kontra Oroszország*, EJEB, 74568/12. számú kérelem, 2016. január 5-i ítélet.

### Legfontosabb tanulság

Ezek az ítéletek együttesen jól szemléltetik, hogyan védi mind az Európai Unió Alapjogi Chartája, mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye azokat a jogokat, amelyek lehetővé teszik a környezetvédelmi aktivizmust. Bár az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága eltérő jogi keretek között működik, esetjoga egyre inkább megerősíti a véleménynyilvánítás, a békés gyülekezés és a demokratikus részvétel szabadságának védelmére vonatkozó közös normákat Európa-szerte.

# 5. AZ AARHUS-I EGYEZMÉNY ÉS A KÖRNYEZETI DEMOKRÁCIA

## 5.1 Bevezetés az Aarhusi Egyezménybe

Az Aarhusi Egyezmény, hivatalos nevén az *ENSZ EGB Egyezménye a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról*, egy nemzetközi környezetvédelmi megállapodás. Jogokat biztosít a nyilvánosságnak, és kötelezettségeket ró a felekre és a hatóságokra az információhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvétele és az igazságszolgáltatáshoz való jog tekintetében.

Az Aarhusi Egyezményt 1998. június 25-én fogadták el **a dániai Aarhus városában,** a „Environment for Europe", „Környezetet Európának" folyamat negyedik miniszteri konferenciáján. A szennyezőanyag-kibocsátási és -szállítási nyilvántartásokról szóló jegyzőkönyvvel együtt a gyakorlatba ülteti át a környezetről és a fejlődésről szóló riói nyilatkozat 10. alapelvét, és védi minden ember jogát ahhoz, hogy egészségének és jólétének megfelelő környezetben éljen.[29]

Az Egyezményt a környezeti demokrácia eszközének tekintik. Megállapítja, hogy a fenntartható fejlődés csak minden érdekelt fél bevonásával érhető el, és összekapcsolja a kormányzati elszámoltathatóságot a környezetvédelemmel. Ezenkívül a környezeti jogokat az emberi jogokkal is összekapcsolja.[30] Alapvető jelentésében az Aarhusi Egyezmény szabályozza minden személy jogát a környezetvédelemben való részvételre.[31] Az átláthatóságra, a reagálóképességre és a nyilvánosság részvételére összpontosít azáltal, hogy biztosítja a nyilvánosság számára az információhoz való hozzáférést, a döntéshozatalban való részvételt és a környezeti ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való jogot.[32] Az Aarhusi Egyezmény biztosítja a környezetvédelmi igazgatás és a demokrácia szempontjából kulcsfontosságú eljárási jogok védelmét, beleértve a már említett környezeti információkhoz való hozzáférést, a döntéshozatalban való részvételt és a környezeti ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést.[33]

[29] 10. alapelv | UNEP – ENSZ Környezetvédelmi Programja
[30] Bevezetés | ENSZ-EGB
[31] Kurzfilme – Aarhusi Konvenció
[32] https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/introduction
[33] Az információhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvétele és az igazságszolgáltatáshoz való jog környezeti ügyekben (Aarhusi Egyezmény) | EUR-Lex (2001. évi LXXXI. törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő

Kulcsfontosságú eszköznek tekinthető azok számára, akik a környezet védelmére és a hangjuk hallatására törekszenek. Az Egyezmény a környezetvédők, például ügyvédek, újságírók és közösségi aktivisták védelmét is szorgalmazza.[34]
Ennek érdekében a Felek létrehoztak egy gyorsreagálási mechanizmust és egy környezetvédelmi jogvédőkkel foglalkozó különleges jelentéstevőt, hogy segítsék a jogvédőket, valamint megelőzzék a zaklatást és az üldöztetést.[35]

## 5.2 A környezetvédelmi jogvédők védelme az Aarhusi Egyezmény alapján

Az Aarhusi Egyezmény nemcsak az információhoz való hozzáféréshez, a nyilvánosság részvételéhez és az igazságszolgáltatáshoz való jogokat garantálja, hanem védi azokat is, akik ezeket a jogokat gyakorolják. A 3. cikk 8. bekezdése előírja a Részes Felek számára, hogy biztosítsák, hogy az Egyezményben biztosított jogaikat gyakorló személyeket semmilyen módon ne büntessék, ne üldözzék vagy zaklassák a részvételükért.[36]

2021. októberében a Felek találkozója létrehozott egy gyorsreagálású mechanizmust a *környezeti jogvédők védelmét ellátó különleges jelentéstevő* révén. Az ENSZ EGB szerint ez az első olyan mechanizmus, amely kifejezetten a környezetvédők védelmét szolgálja egy jogilag kötelező érvényű nemzetközi keretrendszeren belül.[37] A mechanizmus létrehozása a környezetvédőket fenyegető veszélyekkel kapcsolatos aggodalmakat tükrözi. A felek, társadalmi szervezetek és más érdekeltek jelentették a környezetvédelmi tevékenységekkel kapcsolatos megfigyeléssel, fenyegetéssel, megfélemlítéssel, kriminalizációval, fogva tartással, erőszakkal és a zaklatás egyéb formáival kapcsolatos eseteket. A mechanizmus ezért egy további védelmet jelent, amelynek célja, hogy az egyének megtorlástól való félelem nélkül gyakorolhassák az Aarhusi Egyezményben biztosított jogaikat.[38]

## 5.3 Az Aarhusi Egyezmény három pillére

A táblázat részletesebben ismerteti az Aarhusi Egyezmény alapjait.

| Hozzáférés az információkhoz | A nyilvánosság részvétele a döntéshozatalban | Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés |
|---|---|---|
| Az információhoz való hozzáférés a nyilvánosság azon jogát jelenti, hogy megkapja a hatóságok által birtokolt környezeti információkat, beleértve a környezet állapotára, a környezetvédelmi politikákra, valamint a | A nyilvánosság részvétele a nyilvánosság azon jogát jelenti, hogy részt vegyen a környezeti döntéshozatalban, beleértve a környezetvédelmi nem kormányzati szervezetek részvételét a környezetet | Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés a bíróság vagy más független szerv általi felülvizsgálathoz való jogot jelenti annak biztosítása érdekében, hogy a hatóságok tiszteletben tartsák a környezetvédelmi jogot és az eljárási jogokat. |

részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről)

[34] uo.

[35] https://eeb.org/en/work-areas/environmental-law-and-justice/environmental-democracy/

[36] EUR-Lex - 22005A0517(01) - HU - EUR-Lex

[37] A különleges jelentéstevő megbízatása és feladatai | ENSZ-EGB

[38] https://unece.org/climate-change/press/rapid-response-mechanism-protect-environmental-defenders-established-under

| | |
|---|---|
| közegészségügyre és -biztonságra vonatkozó információkat. | érintő projektekben, tervekben és programokban. |

Demokrácia és jogállamiság

## 5.4 Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága (ACCC)

Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága a nemzetközi környezetvédelmi jog azon kevés mechanizmusainak egyike, amely lehetővé teszi a nyilvánosság számára, hogy a felek megfelelésével kapcsolatos ügyeket közvetlenül egy független szakértői testülethez terjesszék, amelynek feladata az ilyen ügyek érdemi vizsgálata.[39]
Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottságához benyújtott bejelentések átfogó bemutatása és a Bizottság megállapításai az ENSZ EGB nyilvános bejelentéseket tartalmazó adatbázisában érhetők el.[40]

### 5.4.1 Az ACCC esetjogával kapcsolatos joggyakorlat

A következő kiválasztott példák az Aarhusi jogok érvényesítését és értelmezését szemléltetik, az információhoz való hozzáféréssel, a nyilvánosság részvételével és az igazságszolgáltatáshoz való joggal kapcsolatos esetek. A környezeti ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés az Aarhusi Egyezmény három pillérének egyike, amelynek biztosítása mind az Európai Unió, mind a tagállamai számára kötelező érvényű. Az Aarhusi Egyezmény 9. cikkének 3. bekezdése általános kötelezettséget tartalmaz a környezetvédelmi joggal kapcsolatos jogorvoslati, felülvizsgálati eljárásokhoz való hozzáférésre vonatkozóan.[41] Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága továbbá tisztázta, hogy a kereshetőségi kritériumok nem lehetnek olyan szigorúak, hogy ténylegesen megakadályozzák a nyilvánosság tagjait a környezeti cselekmények és mulasztások megtámadásában. Az Egyezmény célja a „széles körű igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés” biztosítása környezeti ügyekben.[42]

1. Az ACCC/C/2014/102 számú, Fehéroroszországgal kapcsolatos ügyben az Ecohome környezetvédelmi társadalmi szervezet beadványt nyújtott be, amelyben azt állította, hogy Fehéroroszország nem tartotta be az Aarhusi Egyezmény 3. cikkének 8. bekezdését a környezetvédelmi aktivisták állítólagos zaklatásával kapcsolatban. Számos, az információhoz való hozzáférésre, a nyilvánosság részvételére vagy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre összpontosító Aarhusi üggyel ellentétben ez

[39] Útmutató_az_Aarhusi_Egyezmény_Jogkövetési_Bizottságához_2019.pdf
[40] https://unece.org/env/pp/cc/communications-from-the-public
[41] cep43e.pdf
[42] uo.

a beadvány közvetlenül a környezetvédők védelmét érintette. Az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága 2017. június 18-án elfogadott megállapításaiban kimondta, hogy Fehéroroszország nem tartja be a 3. cikk 8. bekezdését.[43] Az eset különösen jelentős a környezetvédők számára, mivel megerősíti az egyének és szervezetek zaklatással szembeni védelmének fontosságát, amikor az Egyezményben biztosított jogaikat gyakorolják.

2. ACCC/C/2008/32 EU-t érintő ügyben az Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága megvizsgálta az Európai Unió Bírósága és a Törvényszék előtti igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést. A közlemény azt állította, hogy az uniós bíróságok előtt alkalmazott kereshetőségi feltételek korlátozzák a magánszemélyek és a környezetvédelmi társadalmi szervezetek azon jogát, hogy megtámadják a környezetvédelmi döntéseket. A Jogkövetési Bizottság később megállapította az Aarhusi Egyezmény 9. cikkének 3. és 4. bekezdésének megsértését.
3. ACCC/C/2008/24 számú Spanyolországot érintő ügyben a Környezeti Igazságosságért Egyesület, saját maga és a Senda de Granada Oeste Szomszédok Egyesülete nevében eljárva beadványt nyújtott be, amelyben azt állította, hogy egy murciai lakóépület-fejlesztési projekttel kapcsolatos döntéshozatal során nem feleltek meg az Aarhusi Egyezménynek. A beadvány az Egyezmény mindhárom pillérét, nevezetesen a környezeti információkhoz való hozzáférést, a nyilvánosság részvételét és az igazságszolgáltatáshoz való jogot érintő kérdéseket vetett fel. A Jogkövetési Bizottság 2011. február 8-án elfogadott döntésében megállapította, hogy Spanyolország nem tartja be az Egyezmény 4. cikkének 1. bekezdésének b) pontját, 4. cikkének 2. bekezdését, 4. cikkének 8. bekezdését, 6. cikkének 3. bekezdését és 9. cikkének 4. bekezdését.[44]

[43] https://unece.org/env/pp/cc/accc.c.2014.102_belarus
[44] https://unece.org/acccc200824-spain

# 6. SLAPP ügyek Európában

A *közéleti részvételt akadályozó stratégiai pe*r (SLAPP) jogi eszközök szándékos, visszaélésszerű alkalmazását jelenti magánfelek és vállalatok által az aktivisták és a média megfélemlítésére. A SLAPP ügyeket elsősorban az jellemzi, hogy a magánszereplők jogi mechanizmusokat használnak fel arra, hogy elhallgattassák, vagy nyomást gyakoroljanak a nyilvános kritikát megfogalmazó, vagy ellenük közvetlen fellépést folytató egyénekre és szervezetekre.[45] Ezek lejáró kampányok, tevékenységet tiltó intézkedések és polgári perek formájában történnek, ami azt jelenti, hogy a jogi intézkedéseket a kritika elhallgattatására használják fel. A SLAPP ügyek célja nem a per megnyerése, hanem a megfélemlítés.

## 6.1 A SLAPP ügyek hatása a környezetvédőkre és a civil közösségre

A SLAPP ügyek különböző módokon árthatnak a környezetvédőknek, a legkiemelkedőbbek a jogi, pénzügyi és pszichológiai megfélemlítések. Egy váratlan per gyors és tapasztalt jogi támogatást igényel, ami gyakran költséges mind az előkészítés, mind a per folyamán. Ezért a SLAPP ügyek jelentős hatással vannak a terhelt személyek vagy szervezetek pszichológiai aspektusaira. 2023. februárjában például a Shell SLAPP-pert indított a Greenpeace UK, a Greenpeace International és számos aktivista ellen az Északi-tengeren található Shell olajplatform elleni tüntetéseket követően. A Shell kártérítést és a Shell infrastruktúrájánál tartott jövőbeli tüntetések széles körű korlátozását követelte. A Greenpeace oldalán perbevont alperesekre jelentős jogi és pénzügyi nyomás nehezedett az eljárás eredményeként. [46]

Bármilyen beavatkozás, amely hatással van a szólásszabadságra és a gyülekezési szabadságra, „Chilling effect”-nek, azaz dermesztő hatásnak tekinthető. Idetartoznak azok az állami intézkedések, mint a jogszabályok elfogadása és a hagyományos közigazgatási aktusok, vagy azok a bírósági döntések, amelyek következményei a csoportok és egyének alapvető jogainak gyakorlását befolyásolják. Szinonimájaként „megfélemlítő hatásokról”, „elrettentő hatásokról” vagy „visszatartó hatásokról” is beszélnek.[47]

A Human Rights Watch (2026) legújabb jelentései rávilágítanak a tüntetésekkel kapcsolatos korlátozások növekvő tendenciájára Európában, különösen az Egyesült Királyságban. Az olyan jogalkotási fejlemények, mint a 2022. évi *rendőrségi, bűnügyi, ítélkezési és bírósági törvény* és a 2023. évi közrendvédelmi törvény, kibővítették a rendőrség hatásköreit, büntetendővé tették a békés tüntetések bizonyos formáit, és olyan homályos kategóriákat vezettek be, mint a „súlyos rendzavarás”.[48] Ezek az intézkedések több letartóztatáshoz, szigorúbb büntetésekhez vezettek, és a polgári részvételre gyakorolt „dermesztő hatásnak” tekinthetők, elriasztva az egyéneket a környezetvédelmi és társadalmi aktivizmusban való részvételtől. Ez azt szemlélteti, hogy a meglévő jogi védelem ellenére az aktivisták a gyakorlatban továbbra is jelentős korlátozásokkal szembesülhetnek.

Az Amnesty International 2024-es jelentése rávilágít a békés tüntetéshez való jog egyre növekvő korlátozásaira Európa-szerte.[49] Az Amnesty International szerint több európai ország hatóságai vezettek be olyan intézkedéseket, amelyek korlátozzák vagy visszatartják a

[45] https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/briefer-the-impact-slapps-hr-how-resond.pdf
[46] Shell kontra Greenpeace - A klímaperek adatbázisa
[47] Zöld jogi terek – Tanulmány 2025 – GLI Green Legal Impact Germany eV
[48] Public Order Act of 2023 UK
[49] Amnesty International 2023/24-es jelentése

nyilvános tüntetéseket, beleértve a korlátozó jogszabályokat, az adminisztratív akadályokat és a megfigyelési technológiák használatát.

Ezek a korlátozások magukban foglalják a tüntetések előzetes bejelentésére vagy engedélyezésére vonatkozó követelményeket, a helyszínek és az időzítések korlátozását, valamint a szabályok be nem tartása esetén kiszabható büntetéseket. Bizonyos esetekben a hatóságok közrendi vagy nemzetbiztonsági indokokat használtak a tüntetések korlátozására, miközben olyan gyakorlatokat is folytattak, mint a túlzott erőszak alkalmazása, az önkényes letartóztatások és a tolakodó megfigyelés.

A jelentés emellett rámutat a tüntetők megbélyegzésének tendenciájára is, amelynek keretében az aktivistákat – különösen az éghajlatvédelmi aktivizmus kapcsán – „szélsőségeseknek" vagy „bűnözőknek" bélyegzik. Az ilyen intézkedések „dermesztő hatást" váltanak ki, ami a jogi következményektől, a megfigyeléstől vagy a diszkriminációtól való félelem miatt visszatartja az embereket a tüntetéseken való részvételtől.[50]

## 6.2 Az EU anti-SLAPP irányelve

Uniós szintű egyik jelentős új fejlemény az EU anti-SLAPP irányelve, amely 2024. májusában lépett hatályba. Az irányelv *közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekkel* (SLAPP) foglalkozik, amelyek a köz érdekében eljáró egyének, köztük a környezetvédelmi aktivisták elhallgattatására irányuló visszaélésszerű jogi intézkedések.[51] Az irányelv a határokon átnyúló vonatkozású polgári eljárásokra vonatkozik, és előírja a tagállamok számára, hogy tagadják meg a harmadik országokból származó visszaélésszerű ítéletek elismerését. Ezenkívül a tagállamoknak biztosítaniuk kell a rendelkezésre álló biztosítékokkal kapcsolatos információkhoz való hozzáférést, és lehetővé kell tenniük a szervezetek és egyesületek számára, hogy az eljárások során támogassák az alpereseket, terhelteket.[52]
Az anti-SLAPP irányelv elismeri, hogy a SLAPP ügyek visszatartó hatással lehetnek a nyilvános részvételre azáltal, hogy kimerítik az érintettek pénzügyi és személyes erőforrásait, elriasztják a nyilvános vitát, és hozzájárulnak az öncenzúrához.[53]

Az ajánlás elismeri, hogy a SLAPP ügyek visszatartó, dermesztő hatást gyakorolnak a közösségi részvételre azáltal, hogy zaklatják, megfélemlítik vagy elhallgattatják a közélet felett őrködő egyéneket és szervezeteket, ezáltal elriasztva a nyilvános vitát és hozzájárulva az öncenzúrához. A közösségi részvétel fogalmát szélesen értelmezi, kifejezetten belefoglalva a környezetvédelmi szervezeteket és aktivistákat, az emberi jogi jogvédőket, az újságírókat, a visszaélést bejelentő személyeket, az akadémikusokat és a civil társadalmi szervezeteket.

Az Európai Bizottság szerint ezek a szabályok a *közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek* egyre növekvő száma miatt indokoltak, amelyeket megalapozatlan vagy visszaélésszerű jogi lépésekként határoznak meg, és amelyek célja a közérdekben eljáró egyének, köztük a környezetvédelmi aktivisták elhallgattatása. Az irányelv eljárási biztosítékok rendszerét vezeti be, különösen a határokon átnyúló ügyekben, lehetővé téve a bíróságok számára, hogy a nyilvánvalóan megalapozatlan kereseteket korai szakaszban elutasítsák. Azt is előírja, hogy a visszaélésszerű eljárást kezdeményező felperesektől a per teljes költségének viselése is

[50] [A németországi helyzetről részletesebb betekintést nyújt a 2025-ös Zöld Jogi Terek Tanulmánya.]
[51] Irányelv - EU - 2024/1069 - HU - EUR-Lex
[52] Új uniós szabályok lépnek hatályba a közösségi részvétel elleni stratégiai perek elleni védelem érdekében - Európai Bizottság
[53] Az EU anti-SLAPP irányelve: Részleges győzelem a jogállamiság-érdekvédelem számára Európában | German Law Journal | Cambridge Core

elvárható, és további szankciókra is számíthatnak.[54]

Az EU SLAPP-ellenes keretrendszere a tágabb *European Democracy Action Plan* részét képezi, amelynek célja a közösségi részvétel védelme és a pluralista demokratikus vita biztosítása. A jogalkotási biztosítékok mellett az Európai Bizottság azt javasolta, hogy a tagállamok hozzanak létre nemzeti kapcsolattartó pontokat, amelyek útmutatást és támogatást nyújtanak a SLAPP ügyek célszemélyeinek, beleértve a jogi tanácsadáshoz és a támogató szervezetekhez való hozzáférést.[55]

A gyakorlatban a környezetvédelmi aktivistáknak tisztában kell lenniük azzal, hogy az uniós jog eszközöket biztosít a visszaélésszerű jogi intézkedések megtámadására. Ha SLAPP üggyel szembesülnek, a korai jogi tanácsadás, a civil szervezetek támogatása és a rendelkezésre álló nemzeti támogató struktúrák hasznosak lehetnek számukra.[56] Ezen védelmi intézkedések ismerete segíthet csökkenteni a pereskedés dermesztő, elrettentő hatását, és lehetővé teheti a környezetvédelmi érdekképviseletben való folyamatos részvételt.

Ezen védelem ellenére számos korlátozás továbbra is fennáll. Az irányelv elsősorban a határokon átnyúló vonatkozású polgári ügyekre vonatkozik, ami azt jelenti, hogy a tisztán belföldi SLAPP-ügyek kívül eshetnek a hatályán. Ezenkívül jogi bizonytalanság adódhat a „nyilvánvalóan megalapozatlan keresetek" pontos meghatározásának hiányából, ami potenciálisan eltérő értelmezésekhez vezethet a tagállamok között. A szakértők azt is megállapították, hogy a SLAPP-támadások célpontjai továbbra is visszaélésszerű eljárásokkal szembesülhetnek több joghatóság területén is, különösen az online tartalmakkal és a rágalmazással kapcsolatos ügyekben.[57]

### 6.3 Hasznos források és részvételi eszközök

Az Anti-SLAPP Monitor áttekintést nyújt a különböző országok erőfeszítéseiről és az (EU) 2024/1069 irányelv végrehajtása terén elért eredményről.

A CASE-report áttekintést nyújt a 2025-ben Európában zajló SLAPP ügyekről.

2025 októberében Michel Forst, az ENSZ Aarhusi Egyezmény szerinti különleges jelentéstevője által kiadott új irányelvek a környezetvédelmi tüntetésekkel és a polgári engedetlenséggel kapcsolatban.

## 7. ELÉRHETŐ ESZKÖZÖK ÉS ERŐFORRÁSOK

### 7.1 Hasznos források és támogatási mechanizmusok

A környezetvédők különböző eszközökre és erőforrásokra támaszkodhatnak jogaik jobb megértése, a környezetvédelmi döntéshozatali folyamatokban való részvétel, valamint a tevékenységeiket érintő fenyegetésekre vagy korlátozásokra való reagálás érdekében.

Számos szervezet és intézmény biztosít útmutatást, monitoring jelentéseket és gyakorlati forrásokat a környezeti jogokkal, a civil térrel és az aktivisták védelmével kapcsolatban. A

[54] Az anti-SLAPP irányelv ígéretes minimumkövetelményeket teremt a tagállamok számára – CASE
[55] Legislative Train Schedule
[56] CASE Útmutató – Hogyan előzhetjük meg a SLAPP-okat, vagy hogyan kérhetünk segítséget, ha már túl késő – CASE
[57] Az anti-SLAPP irányelv ígéretes minimumkövetelményeket teremt a tagállamok számára – CASE

legfontosabb források közé tartoznak:

- Az ENSZ környezetvédelmi jogvédőkkel foglalkozó különleges jelentéstevője által az Aarhusi Egyezmény keretében kidolgozott, [58]környezetvédelmi tiltakozásokról és polgári engedetlenségről szóló iránymutatások tisztázzák, hogy a békés környezetvédelmi tiltakozás az alapvető jogok, többek között a véleménynyilvánítás és a békés gyülekezés szabadságának jogszerű gyakorlása. Az iránymutatások hangsúlyozzák, hogy a zavargás önmagában nem teszi jogellenessé a tiltakozást, és kiemelik az államok felelősségét a civil tér és a környezetvédők védelmében.
- Jelentések és monitoringeszközök a civil térről és a SLAPP ügyekről[59] (közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek), amelyek dokumentálják a nyilvános részvétel elrettentését célzó, valamint a közérdekű ügyekben, többek között a környezetvédelemben részt vevő újságírókat, aktivistákat és civil szervezeteket célzó jogi intézkedések egyre növekvő alkalmazását.
- Környezetvédelmi részvételi mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a polgárok és szervezetek számára, hogy részt vegyenek az uniós döntéshozatali folyamatokban. Ezek a következők:
    - az európai polgári kezdeményezés,[60] amelyen keresztül a polgárok felkérhetik az Európai Bizottságot új jogszabályok előterjesztésére;
    - a *„Mondja el véleményét”* portál,[61] ahol a polgárok és az érdekelt felek visszajelzést adhatnak az uniós szakpolitikákról és jogalkotási javaslatokról;
    - nyilvános konzultációk és egyéb részvételi mechanizmusok, amelyek támogatják az intézmények, a polgárok és a civil társadalom közötti párbeszédet.
- Jogi és eljárási eszközök, mint például a környezeti információkhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvételére irányuló eljárások és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés mechanizmusai, amelyeket az uniós jog és az Aarhusi Egyezmény biztosít.[62] Ezek az eszközök lehetővé teszik az egyének és a szervezetek számára, hogy nyomon kövessék a környezeti döntéseket, információkat kérjenek és megtámadják a környezeti érdekeket érintő döntéseket.

A környezetvédők támogatást kérhetnek az emberi jogokkal, a környezetvédelmi joggal és a civil szférával foglalkozó hálózatoktól és szervezetektől is, amelyek monitoring tevékenységeket folytatnak, jogi útmutatást és érdekképviseleti támogatást nyújtanak.

## 7.2 Az EnviRights Platform

Az EnviRights Platformot az EnviRights projekt keretében fejlesztettük ki, hogy megerősítse a környezetvédők védelmét és előmozdítsa alapvető jogaik tiszteletben tartását Európa-szerte. A platform eszközöket biztosít az aktivisták, a civil szervezetek és az érdekelt felek számára a következőkhöz:

[58] Az ENSZ környezetvédelmi különmegbízottja az Aarhusi Egyezmény értelmében, *Iránymutatások a békés környezetvédelmi tüntetéshez és a polgári engedetlenséghez való jogról* (2025).
[59] CASE Koalíció, *SLAPP ügyek Európában: Trendek és esetek feltérképezése*.
[60] Európai Bizottság, *Magánszemélyek, vállalkozások és szervezetek közreműködése az uniós jogalkotásban*
[61] Európai Bizottság, *Mondja el a véleményét – Nyilvános konzultációk és visszajelzések az uniós szakpolitikákról*
[62] Aarhusi Egyezmény, *Környezetvédők Gyorsreagálási Mechanizmusa* elérhető a következő címen: link .

- jelentsék a környezetvédőket érintő jogsértéseket és fenyegetéseket biztonságos és bizalmas jelentési mechanizmuson keresztül;
- figyelemmel kísérjék a környezetvédelmi aktivizmust érintő korlátozásokkal, megfélemlítéssel vagy egyéb jogsértésekkel kapcsolatos eseteket és trendeket;
- hozzáférjenek a környezetvédők jogaival, az uniós jogi keretekkel és a projekttevékenységekkel kapcsolatos információkhoz és forrásokhoz;
- támogassák a szólásszabadság, a gyülekezési szabadság és az egyesülési szabadság védelmének megerősítését célzó figyelemfelkeltő és érdekképviseleti tevékenységeket.

A környezetvédők által tapasztalt kihívásokkal kapcsolatos információk gyűjtésével a platform hozzájárul a környezetvédelmi aktivizmust érintő kockázatok jobb megértéséhez, és támogatja a védelmi mechanizmusok javítására irányuló ajánlások kidolgozását.

A platform környezetvédelmi aktivisták, civil társadalmi szervezetek és más, a környezetvédők jogainak nyomon követésében és előmozdításában érdekelt szereplők számára áll rendelkezésre, és itt érhető el: EnviRights Reporting Platform